

İHTİLAFTAN İTTİFAKA

FROM SEPERATION TO UNITY

M.Cüneyt GÖKÇE¹

Öz

İnsanların farklı renk, dil, sosyal statü ve kabiliyetlerde olması son derece tabii bir husustur. Hatta tabii olmaktan da öte, bütün bu farklılıklar Allah'ın büyüklüğünü ve birliğini ortaya koymaktadır. Ancak normal ve tabii olmayan şudur ki, bu farklılıkların övünme ya da dövünme aracı yapılmasıdır.

Aslında her biri kendi çapında bir nevi "ayrımcılık" sayılabilecek bu ayrımcılık malzemelerinin başında "ırkçılık", "bölgelilik/aşiretçilik", "mezhepçilik", "köylü(cü)lük/şehirli(cı)lık", "grupçuluk/fırkacılık" vb. anlayış ve yaklaşımlar gelir.

Örneğin; Müslümanların fitrat ve yapılarına uygun bir şekilde –tıpkı ordunun farklı kuvvetleri gibi- değişik topluluklar halinde hizmet sürdürmeleri son derece doğal bir sosyal realitedir. Hatta bu toplulukların farklı hizmet alanlarında tefevvuk etmeleri kadar tabii bir şey olamaz. Fakat, maalesef bazen yaralayıcı bir takım fevri hareketlerin bazı kesimlerden zuhuru sağlıklı kalb ve vicdanı rahatsız edebilmektedir.

Bütün bu hastalıkların tedavisi İslam ve insan kardeşliğini derin ve sağlam bir biçimde yorumlayıp düşünmekten geçtiği unutulmamalıdır.

Anahtar Kelimeler: İhtilaf, İttifak, Kardeşlik, Mezhepçilik, Hak.

Abstract

People have a different color, language, social status and a matter of course, is extremely capabilities. Even beyond being, of course, all these differences in the size and unity of God reveals. But that is not normal and, of course, slamming or instrument boasting is done for these differences.

In fact, each in its own sort of "discrimination" may be deemed material at the beginning of discrimination "racism", "regionalism / tribalism", "sectarianism", "peasant (Cu) luxury / urban (ci) ness", "grupçuluk / fırkacılık" and so on. means understanding and approaches.

For example, Muslims Fitrat and structures in accordance with the different forces of the army, just as-if-different communities is a social reality that is quite natural to continue the service. In fact, of course, these communities can not be something to pay tefevvuk different service areas. But, unfortunately, in some sectors the emergence of the movements impulsive and sometimes hurtful, a team is able to disturb the healthy heart and conscience.

All of these diseases, treatment of the brotherhood of Islam and human thinking to interpret the occurrence should be noted that a strong and deep.

Key Words: Seperation, Unity, Brotherhood, Denominationalism, Right.

¹ Yrd.Doç.Dr., Harran Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kalam Anabilim Dalı Öğretim Üyesi,
cgokce@harran.edu.tr

GİRİŞ

Toplum sarsan ve bireyleri birbirine düşman yapan önemli unsurların başında “İhtilaf” gelir. İhtilaf gerekçelerini incelediğimiz zaman “yapay” bir takım bahanelerin arkasına sığınıldığını müşahede ederiz.

A-PROBLEMLERİN TEŞHİSİ

Yukarıda söz konusu ettiğimiz “yapay bahaneler” şu şekilde sıralanabilir:

1-Irkçılık: “Kişinin mensubu bulunduğu kavmi üstün ve ayrıcalıklı görme” şeklinde özetlenebilecek bu hastalığın doğurduğu sıkıntılar da şöylece özetlenebilir:

a) Bu his, toplumun önemli dinamiklerinden olan “adalet” anlayışını zedeler. Çünkü, bu duyguya sahip insanın başlıca özelliği –haklı/haksız- yandaşını kayırmaktır. Böyle birisinden adalet ve insaf beklemek hayalden öteye gitmez.

b) Bu his, sosyal bağları koparır; çünkü kin, hased ve düşmanlık bu ortamın dikkat çeken virüsleridir.

c) Bu duygunun egemen olduğu ortamda vahşet ve zulüm söz sahibidir. Zira, burada şefkat, merhamet ve mürüvvetten söz edilemez.

d) Bu hissın hükümferma olduğu alanlarda fesat, kibir ve enaniyet vardır; çünkü bu duygunun başlıca özelliği başkasını yutmakla hayat sürdürmektir. Hatta denilebilir ki, pek çok fitne ve fesadın arka planında bu zalimane duygu vardır. Örneğin; ikinci dünya savaşının patlak vermesine ve milyonlarca insanın vahşice katledilmesine sebebiyet veren unsurların başında Hitler Almanyası’nın “üstün ırk nazariyesi” geldiği göz önünde bulundurulacak olursa bu hissın felaketi daha rahat anlaşılır. Buna İtalya’da Mussolini’nin binlerce insanı imha etmesi, Avrupa ve Amerika’da siyahilere tarih boyu zulmün ve ayrımcılığın reva görülmesi ilave edilecek olursa meselenin vahameti daha rahat anlaşılır.

Özetle ifade edilecek olursa insandaki ulvi hisleri zedeleyen bu hastalığın anlayışında tevazu yerine gurur, sevgi yerine kin, yardımlaşma yerine çarpışma ve hak yerine kuvvet hâkimdir. Böylece; hamiyet duyguları köreldiğinden muhayyel efsane ve mitolojilerden medet umma durumuna düşülür.²

2-Bölgecilik-Aşiretçilik: Cahiliyeden kalma önemli hastalıklardan bir tanesi de –belki de aynı ırktan olmalarına rağmen- bir kısım insanların kendi bölge ya da aşiretlerini “farklı” ve ayrıcalıklı” görmeleridir.

* Y.Doç.Dr., HRÜ. İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, cuneytgokce@hotmail.com

² Mehmed Kırkinci, Irkçı Bölücülüğe Karşı İslam’da Birlik, 25.

3-Mezhepçilik: Mezhep, din olmayıp dinimizi rahat yaşamamıza katkı sağlayan önemli bir kurumdur. Çeşitli kesimler tarafından gündeme getirilen konulardan biri de “mezhep” meselesidir. Mezhep meselesi bir taraftan İslam’da bir ayrılık unsuru gibi gösterilmeye çalışılırken, diğer taraftan bir takım demagojilerle saf zihinler bulandırılmak istenmektedir. Meselenin üzerine biraz eğildiğimiz zaman mezheplerin bir ihtiyaçtan doğduğu, hiç bir zaman ihtilaf unsuru olmadığı anlaşılacaktır.

Birden fazla mezhebin meydana gelmesi, nazari prensiplerin mezhep imamlarınca farklı anlaşılmasından ileri gelmiştir.³

Mesela Hz. Peygamber (s.a) efendimiz namaz kılarken mübarek alınlarına taş batar ve alınları kanar. Hz. Ayşe (r.a.) validemiz taşı Peygamber efendimizin alnından alarak yere atarlar. Peygamber efendimiz yeniden abdest alarak namazlarını kılarlar. Hanefi mezhebi imamı, İmam Azam Ebu Hanife hazretleri ile Şafii mezhebi imamı, İmam Şafii hazretleri abdesti bozan meseleleri ele alırken bu meseleyi değerlendirirler. İmam-ı Azam hazretleri, “Peygamber efendimizin alnına batan taş kan çıkardığı için efendimiz abdest almıştır” hükmüne varırken; Şafii hazretleri abdestin bozulmasını Hz. Ayşe (ra.) validemizin Peygamber efendimizin alnına dokunmasına bağlamıştır. Böylece Hanefi mezhebinde az bir kan abdesti bozan sebeplerden biri olurken, Şafii mezhebinde kadının temasıyla abdestin bozulması kaide olarak benimsenmiştir. Görüldüğü gibi her iki hüküm de doğrudur ve haklı bir gerekçeye dayanmaktadır. Peygamber efendimize kadar itikadi noktalarda aynı olan şeriatlar teferruat kısımlarında değişerek gelmiş, hatta bir asırda ayrı ayrı kavimlere ayrı şeriatlar gönderilmiştir. Ancak Peygamber efendimizle birlikte daha başka şeriatlara ihtiyaç kalmamış ve onun dini bütün asırlara kafi gelmiştir. Fakat teferruat meselelerde bir takım mezheplere ihtiyaç kalmıştır. Hak mezheplerin imamları bu vazifeyi hakkıyla yerine getirmişler ve insanoğlunun bütün ihtiyaçlarına cevap vermişlerdir. Peygamber efendimiz bir mucize olarak bu imamların geleceklerini ve büyük bir vazife yapacaklarını daha bunlar gelmeden haber vermiş ve bu mümtaz şahsiyetler de yapmış oldukları hizmetlerle Resulullah efendimizi fiilen tasdik etmişlerdir...

Mezheplerin imamları birbirine daima saygılı olmuşlar, birbirlerini ret ve inkar etmemişlerdir. Ayrıca bir mezhep tesis etmek niyetiyle ortaya iddialı bir şekilde çıkmamışlar, daha sonra bir araya toplanarak bir mezhep haline getirilen içtihatlarını zaman ve ihtiyaç anında ortaya koymuşlardır.

Ancak, hiçbir gerekçe bir mezhebi diğer bir mezhebe; bir anlayış ve yaklaşımı başka bir anlayış ve yaklaşıma üstün tutmaya makul neden olamaz. Fakat üzülererek ifade edelim ki, bazen gerek ameli, gerekse itikadî anlamda var olan mezhep mensup ve müntesipleri arasında öyle

³ Bediüzzaman, Said Nursi, Mektubat, İstanbul, 1993, s. 449.

trajikomik hadiseler meydana gelmiş ve gelmektedir ki, misalleri oldukça fazladır. Bazen de bu zaafi bilen düşmanlar bu farklılığı nazara vererek aynı safta yer alan müminler arasında derin uçurumlar meydana getirebilmişlerdir. Bazen bu Şafilik-Hanefilik bağlamında; bazen Sünnilik-Alevilik çerçevesinde öyle fitneler ortaya atılmıştır ki, yakın tarihimizdeki pek çok üzücü hadise buna şahittir.

4-Köylücülük-Şehirlicilik: İnsanları farklı vadilere sürükleyen önemli etkenlerden bir tanesi de bir nevi kültür farklılığı olarak ortaya çıkan köylü-şehirli ayırımıdır. Kendisini daha “akıllı” ve “zeki” olarak gören şehirli, her fırsatta köylüsüne tepeden bakmayı bir alışkanlık haline getirmiş; bin bir zahmet elde ürününü “ölü” fiyata almayı ve onu “kandırmayı” marifet saymış ve nice mağduriyetlerin yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Diğer taraftan köylü de kendisini daha “civanmert” ve “cesaretli” görerek karşı atak yapmayı denemiştir.

5-Grupçuluk/Fırkacılık: Müslümanların fitrat ve yapılarına uygun bir şekilde –tıpkı ordunun farklı kuvvetleri gibi- değişik topluluklar halinde hizmet sürdürmeleri son derece doğal bir sosyal realitedir. Hatta bu toplulukların farklı hizmet alanlarında tefevvuk etmeleri kadar tabii bir şey olamaz. Mesela, bir topluluğun yurtiçi ve yurt dışı eğitim, medya ve organizasyonlar konusunda son derece başarılı olması; bir diğerinin Kur’an öğreticiliğinde mahir olması; başka birisinin farklı alanlarda maharet kesbetmesi ve bunların birbirinin başarısını kıskanmadan –hatta gerektiğinde müşterek bazı projeler yürütebilmeleri- ve birbirlerini takviye etmeleri din hizmeti adına güzel bir kazanımdır. Fakat, maalesef bazen yaralayıcı bir takım fevri hareketlerin bazı kesimlerden zuhuru sağlıklı kalb ve vicdanı rahatsız edebilmektedir.

B-ÇÖZÜM YOLLARI:

1-Irkçılığın İlk Temsilcisi: Şeytani olan bu tefrika düşüncesinin ilk temsilcisinin yine Şeytan olması gerçekten dikkat çekici değil midir? Bilindiği gibi yüce Allah Hz. Âdem’i (as) yaratır ve meleklerin O’na secde etmelerini ister. Bütün melekler secde ederler. Ama melekler arasında bulunan şeytan secde etmez. Allah’ın: *"Emrettiğim halde secde etmene engel nedir?"* sorusuna şöyle cevap verir:

*"Ben ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten, Onu ise topraktan yarattın."*⁴

2-Aslında Bütün İnsanlar Kardeştir: Hz. Nuh’a (as) "ikinci Âdem" de derler. Bazıları, şu an dünyadaki bütün insan ırklarının Hz. Nuh’un (as) üç oğlu olan "Ham, Sam ve Yafes"ten geldiğini söylerler. Bunun sebebi, onun zamanında meydana gelen tufanda inkârcı insanların toptan helak edilmeleri ve sonraki insan nesillerinin Hz. Nuh (as) ve onunla beraber gemiye binenlerden gelmesidir. Aslında biraz daha geriye gittiğimizde karşımıza Hz. Âdem (as) ve Hz.

⁴ A’raf (7), 11-12; Ayrıca bkz. Şadi Eren, “İrkçılık Üzerine Kısa Bir Değerlendirme”, Köprü, Bahar 2007, Sayı 98, s. 211.

Havva çıkar, bütün insanlar ve ırklar bunlara dayanır. Bu açıdan baktığımızda, bütün insanları aynı ana-babadan gelen akrabalar olarak görmek mümkündür.⁵ Kur'an bunu şöyle bildirir:

*"Ey insanlar! Sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Birbirinizi tanımanız için, sizi milletlere, kabilelere böldük. Şüphesiz Allah katında en şerefliiniz, en takva sahibi olanınızdır."*⁶

Nitekim Hz. Peygamber, İslam Toplumunda yer alan bütün insanlar arasında barış ve kardeşlik bağlarını sağlamlaştırmaya çalışmıştır. Bu husus ayet-i kerimelere şöyle yansımaktadır:

*'De ki: Ey kitap ehli! Geliniz, sizinle aramızdaki birleşeceğimiz bir kelime üzerinde toplanalım. Allah'tan başkasına ibadet etmeyelim. O'ndan başka mabud tanımayalım. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım; Allah'ı bırakıp da bazımız bazımızı mabud edinmesin.'*⁷

*'De ki: Allah' ve bize indirilen Kur'an 'a, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a ve Yakup oğullarına inzal olunanlara Musa, İsa ve bütün peygamberlere rableri tarafından verilene iman ettik. Onları birbirinden ayırt etmeyiz. Biz yalnız Allah'a boyun eğmiş kullarız.'*⁸

Şu halde Hz. Peygamber'in daveti bütün insanların tek bir ümmet olmaları esasına dayanıyordu. Kısacası beşeriyetin kardeşliğini hedefliyor; fırka ve kabileleri, beyaz, siyah, sarı ırkları, galib ile mağlubu ayırt etmeksizin, arazi ve memleket farkı gözetmeksizin bütün insanları kardeşliğe davet ediyordu. Birbirine zulüm ve haksızlık işlemekten menediyordu. Çünkü 'beşeri kardeşlik' fikrini bir fener olarak tutuyordu. Müminler, harp karanlıklarında onun ışığında gidiyorlardı. Dolayısıyla İslami fetihlerin yağmalama gibi bir amacı yoktu.

Nitekim İslam memleketlerinde bulunan ecnebiler ehl-i zimmet olup Müslümanlara verilen haklar onlara da verilmiştir. Binaenaleyh Müslümanların zimmilere şefkat ve merhametle muamele etmeleri gerektiği gibi zimmilerin de bu kardeşliğin icaplarına riayet etmeleri gerekir.⁹

3-İslam Kardeşliği: Aynı anne ve babadan veya ortak değerlere sahip olan kişilere 'kardeş' denir. Arapçada 'ah' olarak ifade edilen bu kavramın 'ihve' ve 'ihvan' şeklinde çoğulu bulunmaktadır.¹⁰

'Kardeş' denildiğinde akla genellikle aynı anneden ve babadan dünyaya gelen kişiler gelmektedir. Bunun dışında, ayrıca aynı dine veya dünya görüşüne mensup olmayı ifade eden 'akide kardeşliği' söz konusudur.

⁵ Şadi Eren. a.g.e., 212.

⁶ Hucurat (49), 13.

⁷ Al-i İmran(3), 63

⁸ Al-i İmran(3),84

⁹ Abdurrahman Azam, Ebedi Risalet, s. 41

¹⁰ Kamusu'ul- Muhit, IV, 300

İslam dininde kardeşlik, bütünüyle akide temeline dayanmaktadır. Yukarıda ‘kardeş’ kelimesinin karşılığı olan ‘ah’ kelimesinin, ‘ihve’ ve ‘ihvan’ şeklinde olduğunu belirtmiştik. İşte ‘ihve’ genelde nesep kardeşliği için; ‘ihvan’ ise görüş ve din kardeşliği ya da yakın arkadaş ve dostlar için kullanılır.¹¹ Bu arada İslam kardeşliğinin temelini belirten ve belgeleyen ve ‘inneme’l-mu’minune ihvetun’=’müminler ancak kardeştir’¹² şeklinde başlayan ayet-i kerime’de ‘ihve’ kelimesinin tercih edilmesi gerçekten dikkat çekicidir. Öte yandan aynı ifadelerde iman ve kardeşliğin yan yana getirilmesi; maddi hayatın devamını sağlayan diğer bir kelimenin omuz omuza vermesi çok anlamlıdır.¹³ Kısacası, müminlerin tümü ebedi hayatı mucip olan bir asla, bir imana mensup bulunmaktadırlar.¹⁴

Buna göre ancak iman bağıyla bir araya gelenler kardeş olarak kabul edilmektedirler. Şu halde yeryüzünün neresinde bulunursa bulunsunlar, hangi dili konuşuyor olurlarsa olsunlar veya hangi renge sahip bulunuyorlarsa bulunsunlar, hangi kavme mensup olurlarsa olsunlar bütün müminler, kelimenin tam anlamıyla birbirinin kardeşidirler. Başka bir deyimle, mümin gönülleri en sağlam ve esaslı bir biçimde birbirine bağlayan bağ iman ve takva esasından kaynaklanan kardeşlik bağıdır:

‘Allah’a ve ahiret gününe iman eden bir topluluk bulamazsın ki, onlar Allah’a ve Resulüne karşı başkaldıran kimselerle bir sevgi ve dostluk bağı kurmuş olsunlar: bunlar ister babaları, ister çocukları, ister kardeşleri, isterse kendi aşiretleri olsun’¹⁵ ayeti ile; ‘Ey iman edenler, eğer imana karşı küfrü sevip tercih ediyorlarsa babalarınızı ve kardeşlerinin veliler edinmeyin’¹⁶ ayeti bu bağın önemini çok net bir biçimde ortaya koymaktadırlar.

Elmalılı Muhammed Hamdi merhum, buradaki ‘veliler edinmeyin’ ifadesini: ‘velayetini tanımayın, emir ve isteklerine uyup da küfre hizmet etmeyin’ şeklinde açıklamaktadır.¹⁷

Mümin gönülleri en köklü bir biçimde birbirine bağlayan bağın iman ve takva esasından kaynaklanan kardeşlik bağı olduğunu belirtmiştik. Hatta bu, yüce Allah’ın müminlere bahsettiği en güzel nimetlerinden biridir. Nitekim ayet-i kerimde bu hususa şöyle dikkat çekilir:

‘Allah’ın ipine hepiniz sınıksız yapışın (tutunun). Dağılıp ayrılmayın ve Allah’ın sizin üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani siz düşmanlar idiniz. O, kalplerinin arasını uzlaştırıp ıstırdı ve siz O’nun nimetleriyle kardeşler oldunuz. Yine siz, tam bir ateş çukurunun kıyısında iken oradan sizi kurtardı.’¹⁸

¹¹ Lisanü’l- Arab, XIV, 20; el- Mucemu’l- Arabi el- Esasi. S. 77

¹² Hucurat (49), 10

¹³ Tefsiru’l- Kasimi, XV, 5457.

¹⁴ Ömer Nasuhi Bilmen, Tefsir; VII, 3452

¹⁵ Mücadele (58), 22.

¹⁶ Tevbe (9), 23

¹⁷ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır Hak Dini Kur’an Dili, IV, 2488

¹⁸ Al-i İmran (3), 103

Yüce Allah burada bizlere, cahiliye döneminde birbirlerine karşı düşmanlıklarıyla ün salmış Evs ve Hazreç kabilelerine mensup insanların nasıl kardeş yapıldıklarına dikkatlerimizi çekerek iman bağının önemine işaret etmektedir. Bu hatırlatma, müminlerin topyekûn *'Allah'ın kudret eli cemaatle beraberdir.*¹⁹ Hadisi işaret ettiği gibi, ayetteki Hablullah (Allah'ın ipi) kavramı içinde hadiste şu açıklama yapılmaktadır. *'Sema'dan arza indirilmiş olan hablullah, Allah'ın kitabıdır.*²⁰

İlgili ayetin tefsirinde yukarıdaki hadise de yer veren Elmalılı, şu değerlendirmeyi yapmaktadır: *'Hablullah, Allah Teala'ya kavuşma sebebi olan delil ve vasıta demektir.*²¹ Ayetin vurguladığı kardeşliğin çok güzel, çok çarpıcı ve çok canlı bir örneğinin şu hadiste görmekteyiz:

Abdurrahman b. Avf (r.a.)'nın şöyle dediği rivayet edilmiştir:

-*'Biz hicret edip Medine'ye geldiğimizde Hz. Peygamber(s.a), benimle Sa'd b. Rebi' arasında kardeşlik tesis etmişti. Bunu üzerinde Sa'd b. Rebi'(Abdurrahman'a):*

-*Ben mal bakımından Ensar'ın en zenginiyim, malımın yarısını sana ayırdım. Sonra bak! İki eşimden hangisini dilerse senin hesabına boşayayım. İddeti bitince onunla evlenirsin, dedi. Abdurrahman b. Avf de (Sa'de'):*

-*Teşekkür ederim, benim bunlara ihtiyacım yoktur. İçinde ticaret yapılan çarşınız yok mu? (Çalışmam için bana pazaryeri göster) dedi.*²²

Buna göre kardeş olmak, arkadaş ve sadık dost olmak; sevinçte ve kederde beraber olmayı göze almak demektir; bunu fiili olarak göstermek demektir. Kur'an'ın öngördüğü kardeşlik bunu gerektirmektedir.

İşte bu kardeşliğin en güzel örneğini seçkin sahabe ortaya koymuştu. Yukarıdaki örnekte olduğu gibi, Medineli Ensar, Mekkeli Muhacir kardeşlerinin nefislerini kendi nefislerinden daha aziz tutmuşlar, onları hiçbir konuda yalnız bırakmamışlardır. Dilediği takdirde hanımını dahi verebileceğini belirtmesi bunun en belirgin özelliği değil midir? Onların bu davranışları ayet-i kerimede şöylece övülür:

*'Kendilerinden önce o yurdu (Medine'yi) hazırlayıp imanı gönüllerine yerleştirenler ise kendilerine ve onlara verilen şeylerden dolayı da içlerinde bir ihtiyaç duymazlar. Kendilerinde bir açıklık (ihtiyaç) olsa bile kardeşlerini öz nefislerine tercih ederler.*²³

¹⁹ Tirmizi, Fiten; 7

²⁰ Müslim Fedail, 37.

²¹ Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, II, 1153

²² Tecrid (Buhari muhtasarı), VI.341

²³ Haşr (59), 9

Kısacası, müminler kardeşlikte ve dostlukta tıpkı aksamı birbirine geçmiş sağsağlam bir bine gibidirler veya bütün unsurları ve zerreleriyle birbirine bağlı bir vücut gibidirler. Bir vücudun herhangi bir azası rahatsız olduğunda nasıl ki bütün vücut aynı rahatsızlığı, aynı acıyı duyarsa bir tek müminin- dünyanın ta öbür ucunda bile olsa- çektiği acıyı, duyduğu ızdırabı diğer mümin kardeşleri derinden hissederek.

Nitekim bu konuda Hz. Peygamber (s.a) şöyle buyurur:

‘ Müminlerin karşılıklı sevgi, ilgi ve şefkatleri bir vücudun durumu gibidir. Vücudun herhangi bir bölümünün rahatsızlığı durumunda nasıl ki vücut şikâyet edip uykusunu kaçırıyorsa, müminlerin durumu da öyledir. ’²⁴

Öte yandan bütün müminler birbirlerinin din kardeşleri olmakla birlikte Hz. Peygamberin gerçekleştirdiğini belirttiğimiz özel ‘kardeşleştirme’ çok anlamlıydı. Yardım, ziyaret, ihsan, nasihat ve rehberliği, hatta zevi’l-erhamdan önce mirasçı olmayı kapsamına alıyordu.

İbn Abbas anlatıyor:

‘Muhacirler Medine’ye geldikleri zaman aralarında akrabalık bağı olmaksızın, Hz. Peygamber’in ihdas ettiği kardeşlik dolayısıyla Ensar’a varis oluyordu’

Ayet şöyle: *‘ O kimseler ki iman edip hicret ettiler ve mallarıyla, canlarıyla Allah yolunda mücadele ettiler. O Ensar ki Muhacirleri barındırdılar ve onlara yardım ettiler. Onlar birbirlerinin velileridirler. ’*

Bilindiği gibi bilahare Bedir savaşından sonra muhacirlerin maddi durumlarının düzelmeye başlamasıyla Muhacirlerin Ensara mirasçı olma hükmü, ‘Hısımlar Allah’ın kitabında birbirine daha yakındırlar’ şeklinde nesh edilmiştir:

Bu arada şunu da belirtelim ki İbn Kesir, Hz. Peygamber’in tesis ettiği kardeşliği başlıca iki amacı olduğunu belirtir ve bunları şöylece özetler:

a) Cahiliye döneminde, bir çanağa kokulu bir mayı doldurulur ve Kâbe’nin yanına gelinirdi. İşte o zaman ki insanlar, ellerini söz konusu mayinin içine bulayarak Kâbe duvarına sürüyorlar ve böylece hıflarını tevsik ediyorlardı. İslami kardeşleştirme böyle bir cahili geleneğin güzel bir alternatifiydi.

b) Bu kardeşlik sayesinde ihtiyaç halindeki muhacirlerin ihtiyaçları gideriliyordu.²⁵

Kuşkusuz bu kardeşleştirme olayının homojen bir toplum meydana getirme, insan gücünü üst düzeyde kullanma, birbiriyle karışık bir toplum oluşturma gibi değişik amaçları olmuş ve sonuçta bunlarda sağlanmıştır.

²⁴ Ahmed b. Hanbel, Müsned. IV, 270

²⁵ İbn Kesir, Tefsir, IV,226

Buna göre, ızdırap içinde çalkalanan bu âlemden kuvvetliler zayıfları yerken; insanlar menfaatleri uğruna birbirlerine en çirkin belaları yağdırırken “kardeşliğe daveti” hatırlatmaya günümüz Müslümanının ihtiyacı daha da fazladır.

Kıscacası, insanı yücelten dindir. Nesebe dayanarak takvadan uzaklaşmamak gerekir. Nitekim Farisi olan Selman’ı yücelten İslam olduğu gibi, Kureyşi olan Ebu Cehil’i alçaltan cehalettir.

Mehmet Akif, Kınalızade Ali Efendinin şöyle dediğini nakleder: ‘İnsan –hatta peygamber sülalesinden olsa- asalet davasıyla meydan-ı tefahüre atılmamalıdır. Zira bu davayı isbat edebildiği takdirde bir şey kazanamayacak.

Çünkü bütün şan ve şeref cedd-i muhteremine ait kendi yabancı mevkiinde kalacak. Asaletini ispat edemediği rezilesini yüklenecek.’

Yine Akif şöyle bir nakilde bulunur, der ki: Silsile-i nesebiniz nereye varır?’

Cevabı şu olur: ‘Silsile-i nesebi ile hiçbir yere varılmaz.’²⁶

Şunun da altını çizmek gerekir ki; huzur, ancak vahyin rahmet damlalarıyla hayat bulup yeşeren bir cemiyette bulunur. Böyle bir cemiyet ise, bütün insanlığın sergüzeşt-i hayatı sayılan tarihte çok nadir görüle gelmiştir. Kimyevî terkiplere benzeyen cemiyet, nispetlerdeki küçük bir değişikliklerle derhal aslî hüviyetini kaybeder. Onun içindir ki, kendi ömrüne kıyasla cemiyetin bozulması, tek bir ferdin bozulmasından daha süratlidir. Bu sürat ise, cemiyet için menfi, şeytan için müspet yönde bir gelişim demektir. Bu nedenle şeytan, bir cemiyeti bozmak, huzursuz etmek ve anarşiye boğmaktan hiç bir zaman ümidini kesmemiştir.

Yine Mehmet Akif bu ızdırabı şöyle dile getirir:

Hani, milliyetin İslâm idi... Kavmiyet ne!
Sarılıp sımsıkı dursaydın ya milliyetine.

“Arnavut” ne demek? Var mı şeraitte yeri?
Küfr olur, başka değil, kavmini sürmek ileri,

Arap’ın Türk’e; Laz’ın, Çerkez’e yahut Kürd’e;
Acem’in Çinli’ye rüçhânı mı varmış? Nerde!
Müslümanlıkta anasır mı olurmuş? Ne gezer!
Fikri kavmiyeti tel’in ediyor Peygamber.

En büyük düşmanıdır Ruh-u Nebi tefrikanın;

²⁶ M.Akif, Kur’an Tefsiri, S.35

Adı batsın onu İslâm'a sokan kaltabanın!

Şu senin akıbetin bin bu kadar yıl evvel,
Sana söylenmiş iken doğru mudur şimdi cedel?

Ne Araplık ne de Türklük kalacak aç gözünü!
Dinle Peygamberin ilâhî sözünü.

.....

Medeniyet size çoktan beridir dış biliyor;
Evvela parçalamak, sonra da yutmak diliyor.²⁷

Hz. Peygamber, "Şeytan, artık Arap Yarımadası'nda, kendisine ibadet edilmesinden ümitsizliğe düştü, ancak aranızda anarşi çıkarmaktan ümidini kesmedi"²⁸ derken, en veziz ifadeleriyle bu hususa işaret buyurmaktadırlar.

Ayrıca Hz. Peygamber:

*"Cemaate yapışın, ayrılıktan kaçının! Şeytan tek kişiye yakın, ona göre iki kişiye daha uzaktır. Kim Cennet kokularını duymak istiyorsa cemaate devam etsin"*²⁹ buyurarak birlik ve beraberliğin önemine işaret etmektedir.

4-Kardeşlik Hukuku Ve Karşılıklı Görevler: İslam'da önemli bir müessese olan kardeşlik müessesinin bir azası durumunda olan kardeşlerin birbiri üzerinde hakları ve vazifeleri vardır.

Öte yandan İbn Kesir Hûcurat suresinin onuncu ayetini tefsir ederken birçok hadis-i şerif'e yer verir. Çok önemli olan söz konusu hadislerden bir kısmı şöyledir:

*'Müslüman, Müslümanın kardeşidir: ona zulmetmez, onu haksızlıklara teslim etmez.'*³⁰

*'Kul kardeşinin yanında bulunduğu sürece Allah da onun yanında olur.'*³¹

Şu halde:

a) Kardeşler, karşılıklı sevgi ve saygı beslemelidirler. Nitekim Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır:

*'Kişi kardeşini sevince sevdiğini ona bildirsin.'*³²

²⁷ Mehmet Âkif Ersoy, Safahat, 205.

²⁸ Müslim, Münafıkun, 65; Tirmizi, Birr, 25.

²⁹ Tirmizi, Fiten, 7; Müsned, 1/26

³⁰ Buhari, Mezalim,46

³¹ Müslim. Zikr, 48

³² Nevevi, Muhyiddin, *Riyadu's-salihin* (Tercüme: Kıvamuddin Burslan, H. Hüsnü Erdem), Ankara, Tarihsiz. c.1, Hadis no: 384

b) Kardeşler, anne ve babalarını üzmeyecek şekilde birlik ve beraberlik içinde olmalıdırlar. Maddi çıkarlar yüzünden birbirlerine düşmanlık yapmamalıdırlar.

c) Şan şöhret, makam ve servet gibi şeyler kıskançlık sebebi olmalıdır.

d) Aradaki ihtilaf noktalarını, zora başvurmada, birbirlerinin fikirlerine saygı duyarak ve konuşup anlaşarak halletmelidirler.

e) Bir müminin, diğer mümine her halükârda yardımcı olması gerekir. Nitekim Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır:

f) *‘Bir kimse, bir din kardeşinin ihtiyacını yerine getirirse Allah da ona yardım eder, Bir kimse, Müslüman kardeşinin sıkıntısını giderirse Allah da ona mukabil kıyamet günününün kederlerinden birini giderir.’*³³

g) Bir mümin diğerin ayıbını örter; kusurunu yüzüne çarpmaz çünkü Hz. Peygamber’in deyişiyle: *‘Bir kimse, bir din kardeşinin ayıbını örterse, Allah da kıyamette onun ayıbını örter.’*³⁴

h) Kişi, kendisi için istediğini kardeşi içinde istemelidir. Çünkü Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

*‘Sizden biriniz, kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe tam anlamıyla iman etmiş sayılmaz.’*³⁵

*‘Siz mümin olmadıkça Cennet’e giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de mümin olamazsınız. Yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir şey söyleyeyim mi: Aranızda selamı yayın.’*³⁶

i) Kardeşlerin karşılıklı kin, haset ve kıskançlıktan uzak durmaları gerekir. Nitekim Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *‘Birbirinize buğz etmeyiniz, birbirinizi kıskanmayınız, birbirinize arka çevirip alakanızı kesmeyiniz; ey Allah’ın kulları, hepimiz kardeş olun. Bir Müslümanın bir Müslüman kardeşini üç günden ziyade terk ve ihmal edip selam vermemesi helal olmaz.’*³⁷

*‘Cennet kapıları pazartesi ve Perşembe günleri açılır: Allah’a şirk koşmayan her kul için mağfiret olunur. Yalnız kendisiyle kardeşi arasında buğz ve adaet bulunan kimse müstesnadır. Meleklerle hitaben: ‘siz bunları birbirleriyle sulh oluncaya kadar tehir ediniz. Evet bunları, yekdiğeri ile barışıp sevinceye kadar bırakınız’, buyrulur’*³⁸

³³ Nevevi, a.g.e., c.1, Hadis no:242

³⁴ Nevevi, a.g.e. aynı hadis

³⁵ Buhari, İman 7

³⁶ Nevevi, a.g.e. c.2, Hadis no:851

³⁷ Nevevi, a.g.e. c.3, Hadis no:1598

³⁸ Nevevi, a.g.e.c.3, Hadis no:1599

j) Akide ve takva temelinde birbirleriyle selamlaşmaları gerekir:

“Mümin erkek ve kadınlar birbirlerinin velileridirler. İyiliği emreder, kötülükten sakındırırlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler. Allah ve Resulüne itaat ederler. İşte Allah’ın kendilerine rahmet edeceği kimseler bunlar. Allah Aziz ve Hâkimdir.”³⁹

SONUÇ VE ÖNERİLER:

Yukarıda ki hususlar göz önünde bulundurulduğunda şu noktalar vurgulanabilir:

1-Kişi mesleğini hak bildiği vakit ‘ Mesleğim haktır veya daha güzeldir’ demeye hakkı var. Fakat ‘yalnız ha benim mesleğimdir’ demeye hakkı yoktur. Farklılarımızın birer zenginlik olduğu ve yüce Allah’ın azametine delil ettiğini düşünerek karşılıklı saygı tahammül içerisinde olmamız gerekir. Kendi mesleğinin muhabbetiyle hareket ederken başka mesleklere karşı düşmanlık etmemeli ve başkalarının değerini düşürmeye yönelik söz ve davranışlardan kaçınarak başkalarının fikrine, ilmüne müdahale etmemeli ve onlarla meşgul olmamalıyız.

2-Kişinin her söylediğinin hak olması gerekir. Fakat her hakkı söylemenin kendisine ait bir hak olmadığını da bilmesi zorunludur.

3-Düşmanlık yapmak isteniyorsa kişinin kendi kalbindeki düşmanlığa düşmanlık etmesi gerekir.

4-Yapılan tüm amellerde ilahi rıza esas alınmalı. Çünkü: eğer O razı olursa bütün dünya küse ehemmiyeti yok.

5-Kardeşlerin birbirleri üzerine üstünlük taslamamaları gerekir.⁴⁰ Çünkü yüce Allah buyuruyor ki:

“Ey insanlar biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Tanışabilmeniz için sizleri asıllara kabilelere ayırdık. Allah’tan en çok korkmanız kim ise, işte Allah katında en büyüğünüz odur.”

6-Unutmaki sen ve kardeşin, Hâlık’ınız bir, Mâlik’iniz bir, Mâbud’unuz bir, Râzıkınız bir-bir, bir, bine kadar bir, bir... Hem Peygamberiniz bir, dininiz bir, kıbleniz bir-bir, bir, yüce kadar bir, bir. Sonra köyünüz bir, devletiniz bir, memleketiniz bir-ona kadar bir, bir. Bu kadar bir birler vahdet ve tevhidi, vifak ve ittifakı, muhabbet ve uhuvveti iktiza ettiği ve kâinatı ve küreleri birbirine bağlayacak mânevî zincirler buldukları hâlde, şikak ve nifâka, kin ve adâvete sebebiyet veren örümcek ağı gibi ehemmiyetsiz ve sebatsız şeyleri tercih edip mü'mine karşı hakikî adâvet etmek ve kin bağlamak, ne kadar o rabita-i vahdete bir hürmetsizlik ve o esbab-ı muhabbete karşı bir istihfaf ve o münasebât-ı uhuvvete karşı ne derece bir zulüm ve itisaf olduğunu, kalbin ölmemişse, aklın sönmemişse anlarsın.⁴¹

³⁹ Tevbe (9), 71

⁴⁰ Bediüzzaman, Mektubat, 242.

⁴¹ Bediüzzaman, Mektubat, 255.

7-Daima olumlu, yapıcı ve onarıcı hareket edilmelidir. Gösterilen tavır, sevdirci, çekici, kazandırıcı ve hak yoluna ikna edici olmalıdır.

8-İslam dairesi içinde olan her Müslümanın hatasıyla, savabıyla, hangi tarikat ya da cemaatte olursa olsun görülen kusurlar sebebi ile onlara karşı düşman bir vaziyet alınmamalı; yanlış olarak görülen şeyler, güzel bir üslup ile ve ilgiyle konuşulması gerekir. Fakat bu meselelerin, işin ehli olmayan kimselerin diline düşürmemesine özen gösterilmelidir.

9-İman, İslam, hak ve hakikat yolunda olan kimselerle anlaşmanın fikir birliğine varmanın yani ittifak etmenin İslamiyet'in izzetinden olduğu düşünülmelidir.

KAYNAKÇA

Abdurrahman Azam, *Ebedi Risalet*, İstanbul, 1980.

Ahmed b. Hanbel, *el-Musned*, Kahire, 1313.

Bilmen, Ömer Nasuhi, *Tefsir*, İstanbul, 1982.

Buhari, Ebu Abdillah, Muhammed b. İsmail, *el-Camiu's-Sahih*, İstanbul, 1980.

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul, 1992.

Eren, Şadi, *"İrkçılık Üzerine Kısa Bir Değerlendirme"*, Köprü, Bahar 2007, Sayı 98.

Ersoy, M. Akif, *Kur'an Tefsiri*, İstanbul, 1975.

Ersoy, M. Akif, *Safahat*, İstanbul, 2000.

Gazzali, Ebu Hamid, Muhammed b. Muhammed, *İhyau ulum'id-din*, Kahire, Tarihsiz.

İbn Kesir, Ebu'l-Fida, İsmail, b. Ömer, *Tefsiru'l-Kurani'l-Azim*, Beyrut, 1966.

İbn Mace, Ebu Abdillah, Muhammed b. Yezid, *es-Sunen*, İstanbul, 1980.

İbn Manzur, Cemalu'd-din Muhammed b. Mukrim, *Lisanü'l-Arab*, Beyrut, 1955.

Firuzbadi, Mecidu'd-din, Muhammed b. Yakub, *Kamusu'l-Muhit*, Beyrut, 1955.

Kırkinci, Mehmed, *İrkçi Bölücülüğe Karşı İslam'da Birlik*, İstanbul, 2006.

Ahmed Muhtar Umar ve diğerleri, *el-Mucemu'l-Arabi el-Esasi*, Tunus, 1989.

Müslim, Ebu'l-Husayn, Muslim b. El-Haccac, *Sahihu Muslim*, Kahire, 1375.

Nevevi, Muhyiddin, *Riyadu's-salihin* (Tercüme: Kıvamuddin Burslan, H. Hüsnu Erdem), Ankara, Tarihsiz.

Nursi, Bediüzzaman, *Mektubat*, İstanbul, 1993.

Tirmizi, Ebu İsa Muhammed, *Sunenu't-Tirmizi*, Kahire 1385.

Zebidi, Zeynu'd-din, Ahmed b. Ahmed, *Buhari Muhtasarı, Tecrid-i Sarih*, (Tercüme: Kamil Miras) Ankara, 1981.